

**DİL BİLİMİNİ SEVDİREN ADAM:
PROF. DR. DOĞAN AKSAN (1929-2010)**

*Ahmet Turan SİNAN**
*Sezgin DEMİR***

ÖZET

Türkiye'deki dil bilim çalışmalarının öncülerinden olan Prof. Dr. Doğan Aksan; Türkçeye gönül vermiş, anlam bilim çalışmaları ile ana dilimizin zenginliğini ve anlatım gücünü gözler önüne seren çok önemli bir bilim adamıdır. Bu çalışmaları ile A. von Gabain, R. Giraud, J. Kramsky gibi birçok Avrupalı Türkologun Türkçeye yönelik yanılgılarını da ortaya koymuştur. Türkçenin eskiliğine, anlamsal özelliklerine, anlatım gücü ve esnekliğine, Türkçe öğretimine yönelik birçok esere imza atan Aksan, Türkiye'de dil bilimin kurucuları arasında yer alır. Türkçeye olan büyük sevgisini evrensel dil bilimin yöntem ve teknikleri ışığında hizmet ederek göstermiştir. Prof. Dr. Doğan Aksan, çok önemli bir bilim adamı ve her şeyden önce dil bilimi sevdiren kişi olarak daima hatırlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğan Aksan, dil bilimi, anlam bilimi, gösterge, Türkçe, ana dili.

**THE MAN HAD LINGUISTICS LIKED:
PROF. DR. DOĞAN AKSAN**

ABSTRACT

Who is the linguistics studies' the one of innovators in Turkey, Prof. Dr. Doğan Aksan is very important scientist who fall in love with Turkish, reveal the richness and power of expression of our mother tangué. He displays a lot of European turcologits' delussions as A. von Gabain, R. Giraud, J. Kramsky for Turkish with his studies. Aksan, who writes a lot of

*Yrd. Doç. Dr., Fırat üniversitesi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü.
aturansinan@yahoo.com.

** Fırat Üniversitesi SBE Türkçe Eğitimi ABD Doktora Öğrencisi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

studies for shabbiness, semantic features, expression, flexibility of Turkish, Turkish education, takes place between founders of linguistic in Turkey. He displays the big love to Turkish by serving to Turkish in the light of the methods and techniques of universal linguistic. Prof. Dr. Doğan Aksan will be remember always as a very important scientist and the man had linguistics liked.

Key Words: Doğan Aksan, linguistics, semantic, sign, Turkish, mother tanguue.

“Bu benim anadilim bir denizdir; derinliğiyle, gözün erişemeyeceği genişliğiyle, sınırsız gücü, güzellikleriyle... Dibinde gün görmemiş inciler yatar; üstünde binbir rengin çalkantısı var.”

Prof. Dr. Doğan AKSAN

0. Giriş

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, çift eklemli toplumsal bir araç olarak tanımlanır. Dil bilim ise başta doğal diller olmak üzere iletişim dizgelerini inceler. Dil bilim, doğal dillerin toplumun düşünce sisteminden, yaşantısından ortaya çıktığı gerçeğinden hareketle dünyada ilkel hiçbir dil bulunmadığını kabul eder. Ancak bilim, sanat ve teknoloji alanlarında sürekli üreten ve terminolojilerini oluşturan ulusların konuştukları doğal dillerin söz varlıkları daha zengindir. Bu diller daha fazla soyut anlatıma, söz sanatına sahip olacağından bunlar birer kültür dili olarak kabul edilir. Türkiye’de dil bilimin öncülerinden olan Doğan Aksan, elli yılı aşkın çalışmaları ile Türkçeye ve Türkçenin anlam özelliklerine ışık tutan bir bilim adamıdır. Yabancı bilim adamlarının yanılgılarını bilimsel dayanakları ile birlikte gözler önüne sererek Türkçenin bir kültür dili olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda dil bilim ve anlam bilim çalışmaları ile Türkçe öğretimindeki sorunları ve yapılan yanlışları da çözüm önerileri ile birlikte ortaya koymuştur.

Hayatını Türkçenin düzenini, anlamsal özelliklerini araştırmaya adanmış Aksan dili: “Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme düşünülmesi aktarma dizgesidir” biçiminde tanımlar (Aksan, 1997: 13). Aksan, bir yandan bu tanımları yaparken, bir yandan da 2003 yılındaki bir başka çalışmasında dilin tanımının yapılmasına dair zorluğa dikkat çekmiştir: “Dil, bir anda, kısaca tanımlanamayacak kadar çok yönlü, insana özgü bir gerçektir” (Aksan, 2003^b: 9). Aksan,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

doğal dillerin bir anda tanımlanamayacak kadar çok yönlü, karmaşık bir yapı olmasından hareketle sınırlarının ve özelliklerinin belirlenmesinin çok zor olduğuna ve bunun ancak dil bilimin yöntem ve teknikleri kullanılarak mümkün olduğuna inanmaktaydı.

1. Prof. Dr. Doğan Aksan Kimdir?

Maliyeci Ali Naci Aksan ile Fatma Sabiha'nın oğlu olan Neyyir Doğan Aksan 1 Ekim 1929'da İzmir'de doğmuştur. İlk ve ortaokulu Elazığ'da, liseyi Ankara Atatürk Lisesinde okumuştur. Bazı eserlerinde Doğan Naci imzasını da kullanmıştır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 1952 yılında bitirmiş ve 1954 yılında aynı fakültede asistan olarak çalışmaya başlamıştır. Asıl uzmanlık alanı dil bilim olan Doğan Aksan'ın aynı zamanda Türk Dili, Varlık gibi birçok dergide şiir ve öyküleri de yayımlanmıştır. Aksan, 1958 yılında "Alexander von Humboldt" bursu ile Bonn Üniversitesi Dilbilim Enstitüsünde dil bilim alanındaki çalışmalara katılmış ve "**Yabancı Dillerle Türkçe Arasında Anlam Benzerliği ve Alışverişi**" konulu tezi ile aynı yıl doktor unvanını almıştır. Frankfurt Üniversitesi Doğu Dilleri Kürsüsünde altı ay boyunca Türk Dil Bilimi derslerini vermiştir. 1964 yılında "**Genel Dilbilim Yönünden Halk Etimolojisi ve Türkçedeki Örnekleri**" başlıklı teziyle doçent olmuş ve DTCF'de genel dil bilim dersleri vermeye başlamıştır. 1967 yılında Frankfurt Üniversitesinde konuk doçent olarak Türk Dil Bilimi okutan Prof. Dr. Doğan Aksan, 1972'de profesörlüğe yükselmiştir. Bu yıldan itibaren ise Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde dil bilim alanında dersler vererek birçok öğrenci yetiştirmiştir. 1982 yılında Dilbilim Anabilim Dalı başkanlığına getirilmiş, Türk Dil Kurumunda yönetim kurulu üyeliği görevinde bulunmuş, 1974-1978 yılları arasında ise dil bilim ve dil bilgisi kolu başkanlığı yapmıştır. Evli ve iki çocuk babası olan Doğan Aksan 1996 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden emekli olmuştur (Dil Dergisi, Doğan Aksan Özel Sayısı, 1994: 7).

Prof. Dr. Doğan Aksan; Uluslararası Sürekli Altayistik Konferansı, Uluslararası Onomostik Bilimler Merkezi, Uluslararası Anadili Eğitimi Örgütü üyeliklerinde bulunmuş ve birçok kongreye bildirileri ile katılmıştır.

Çok yönlü ve aktif bir yaşantı süren Doğan Aksan, gençlik yıllarında şiir ve öyküye de özel ilgi duymuştur. Dil bilim alanındaki başarılı çalışmaları ile tanınmasına rağmen Aksan, 1953-1960 yılları arasında Türk Dili ve Varlık gibi dergilerdeki şiir, öykü ve edebiyat yazıları ile dikkat çekmiştir. Yazarın ilk şiiri olan "**Benim Denizim**" 1953 yılında Türk Dili dergisinde yayımlanmıştır. On iki öyküsü, otuza yakın da şiiri çeşitli dergilerde yayımlanan Doğan Aksan, bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

süre sonra bu türde eser yazmayı bırakmış ve bunun nedenini de şu sözleri ile açıklamıştır: “*Şiir, başka bir ortak istemez, asıl önemlisi, bütün benliği ile adanmak ister*” (Dil Dergisi, Doğan Aksan Özel Sayısı, 1994: 14). Dil bilim çalışmalarında anlam bilim ve özellikle de Türkçenin anlam bilimine yönelmiş, bu alanda son derece başarılı çalışmalar ortaya koymuştur. Bu alandaki çalışmaları, kitaplarının yanı sıra **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten** başta olmak üzere birçok bilimsel dergide yayımlanmıştır. Türkiye’de dil bilimi öğretilirken sevdiren önemli bir bilim adamı olarak tanınmıştır. Aynı zamanda gerçekleştirdiği çalışmalar ile Türk dili araştırmalarına büyük katkıda bulunmuş ve bunun doğal sonucu olarak da 1998 yılında Türkiye Bilimler Akademisi Hizmet Ödülünü almıştır. (Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, YKY, 2003: 66-67)

Yakın arkadaşı Özcan Başkan’ın tanımlaması ile son derece alçak gönüllü olan Aksan, Türkiye’deki dil bilim, özellikle de anlam bilim çalışmalarının öncülerindedir. Bununla birlikte bilimsel çalışmalar söz konusu olduğunda son derece titiz davranmış, çok yakın arkadaşlarının çalışmaları hakkında bile açıkça olumsuz düşüncelerini belirtmekten çekinmemiştir. Doğan Aksan, Türkçeyi başta anlam bilim olmak üzere çeşitli yönlerden betimlemeyi amaçlamış, araştırmaları ile Türk diline yönelik çalışmalara büyük katkılarda bulunmuş çok önemli bir akademisyendir. Dil bilim çalışmalarında çok önemli bir yere sahip olan Prof. Dr. Doğan Aksan 13 Mayıs 2010 tarihinde 81 yaşında Ankara’da vefat etmiştir.

1.1. Kitapları

(1971) Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle), Ankara: DTCF. / (1976) Tartışılan Sözcükler ve Özleştirme Sorunu, Ankara: TDK. / (1993) Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Ankara: Şafak Matbaası. / (1997) Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, 2.baskı, Ankara: Engin Yayınevi. / (1999) Halk Şiirimizin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2000a) En Eski Türkçenin İzlerinde, İstanbul: Simurg. / (2000b) Türkçenin Sözcüğü, Ankara: Engin Yayınevi. / (2001^a) Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını; 2. baskı: Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2001b) Cumhuriyetin Çocukluk, Gençlik Yılları ve Bugün, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2002) Anadilimizin Söz Denizinde, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2003^a) Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlenmeleri, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2003^b) Dil Şu Büyülü Düzen, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2003^c) Türkçenin Gücü, 8.baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2003^d) Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilimi I-II-III, 3. baskı, Ankara: TDK. / (2004) Dilbilim ve Türkçe

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Yazıları, İstanbul: Multilingual. / (2004) Following The Traces Of Pre-Turkic En Eski Türkçenin İzlerinde, İstanbul: Multilingual Yayınları. / (2005a) Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2005b) Yunus Emre Şiirinin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2006) Yaşayınca..., Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2007) Türkçenin Bağımsızlık Savaşımı / Son 75 Yılda Türkiye Türkçesi, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2008) Bir Bilim Eri'nden Yaşayakalanlar Prof. Dr. Özcan Başkan'a Armağan, İstanbul: Multilingual Yayınları. / (2008) Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü, Ankara: Bilgi Yayınevi. / (2009) Nazım Hikmet Şiirinin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi.

1.2. Makaleler ve Tanıtmalar

(1959a) "Yusuf Ziya Bahadınlı: Deyimlerimiz ve Kaynakları" (tanıtma-eleştiri): Türk Dili, VIII/90, 351-352. / (1959b) "Mahmut Beldenli: Bazı Tabirlerimizin Tarihi ve Hikayesi" (tanıtma-eleştiri): Türk Dili, IX/97, 47-48. / (1960a) "Enver Esenkova: Türk Dilinde Fransız Tesiri" (tanıtma-eleştiri): Türk Dili, IX/014, 436-438. / (1960b) "F. Dornseiff: Der deutsche Wortschatz nach Sprachgruppen" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1960, Ankara: TDK, 393-398. / (1961) "Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe": TDAY Belleten 1961, Ankara: TDK, 167-184. / (1966a) "Türk Anlambilimine Giriş- Anlam Değişmeleri I": TDAY Belleten 1965, Ankara: TDK, 167-184. / (1966b) "Özcan Başkan: Lenguistik Metodu" (tanıtma-eleştiri): DTCF Dergisi, XXIV/1-2, 11-14. / (1968a) "Anadolu'da İslık Dili (langue sifflée) Araştırması Ön Raporu": Türkoloji Dergisi, III/1, Ankara: DTCF, 49-64. / (1968a) "Birkaç Türkçe Yeradı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi": DTCF Dergisi XXVI/1-2, 81-85. / (1969a) "Kelimelerin Ölümü Olayı ve Türk Yazı Dilindeki Örneklerinde Arapça ve Farsça Unsurların Etkisi Üzerine Notlar": Necati Lugal Armağanı, Ankara: TTK Basımevi, 97-108. / (1969b) "Einige türkische Ortsnamen und ihre Bedeutung für die Sprachwissenschaft und Kultur": Disputationes Ad Montium Vocabula II (10. Internationaler Kongress für Namenforschung), Ed.: Herwig H. Hornung, Wien: Verlag der Wiener Medizinischen Akademie, 61-68. / (1969c) "X. Uluslararası Adbilimleri Kurultayı ve Düşündürdükleri": Türk Dili, XXI/219, 176-178. / (1969d) "Türkçe Araştırmalarında Yeni Yollar": TDAY Belleten 1969, Ankara: TDK, 45-55. / (1971) "Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçütlerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları I: Kavram Alanı - Kelime Ailesi İlişkileri": TDAY Belleten 1971, Ankara: TDK, 254-262. / (1972a) "Türk Dili Zengin Bir Dil midir?": Türk Dili, XXVI/248, 119-124. / (1972b) "Bir Sözlük: Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VI" (tanıtma-eleştiri): Türk Dili, XXVII/254, 224-226. / (1973) "Bugünkü Dünyada

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Dilbilimi ve Bize Düşen Görevler": Türk Dili, XXVIII/259, 1-4. / (1974a) "Dilbilimi Açısından Şiir": Türk Dili, XXIX/271, 558-573. / (1974b) "Cumhuriyetin Getirdiği Genel Dilbilim Çalışmaları": DTCF Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı, Ankara: DTCF, 105-109. / (1974c) "XVII. Altaistik Kurultayı ve Türkçe": Türk Dili, XXX/276, 704-706. / (1974d) "Die neuesten Untersuchungen über die Ortshamen Anatoliens": Actes du XI. Congres International des Sciences Onomastiques, Sofia: Academie Bulgare des Sciences, centre de Linguistique et Literature, 27-33. / (1974e) "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar": TDAY Belleten 1973-1974, Ankara: TDK, 185-193. / (1974f) "Mikma Ivic: Wege der Sprachwissenschaft" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1973-1974, Ankara: TDK, 337-338. / (1974g) "John Lyons: Einführung in die moderne Linguistik" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1973-1974, Ankara: TDK, 339-340. / (1974h) "Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlılıklardan Yararlanma": Türkoloji Dergisi, VI/1, Ankara: DTCF, 1-14 (Bu yazı ayrıca I. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972 [Ankara: TDK, 1975, 531-542] içinde yayımlanmıştır). / (1975a) "Anadili": Türk Dili, XXXI/285, 423-434 (Bu yazı ayrıca İzlem, 3 [Eskişehir 1973, 19-36] içinde yayımlanmıştır). / (1975b) "Die Ausdruckskraft der türkischen Sprache im Spiegel der anatolischen Mundarten": Altaica Collecta (Berichte und Vorträge der XVII. PIAC Conference), Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 83-92. / (1976a) "Türkçenin Anlatım Gücü ve Anlatım Yolları": DTCF, 50. Yıl Konferansları, Ankara: DTCF, 79-89 (27'deki yazımın Türkçesidir). / (1976b) "Horst Wilfrid Brands: Studien zum Wortbestand der Türkspachen" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1975-1976, Ankara: TDK, 253-256. / (1976c) "A. Von Gabain: Alttürische Gramatik 3. Auflage" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1975-1976, Ankara: TDK, 257-258. / (1976d) "Karl Stenerwald: Deutch-Türkisches Wörterbuch" (tanıtma-eleştiri): TDAY Belleten 1975-1976, Ankara: TDK, 259-260. / (1976e) "Eski Türk Yazı Dilinin Yaşı ile İlgili Yeni Araştırmalar": TDAY Belleten 1975-1976, Ankara: TDK, 133-141. / (1977a) "Zur Frage der semantischen Kriterien in der uralaltaischen Sprachwissenschaft-Heue Anwendungsmethoden": Altaica (Proceedings of the 19th Annual Meeting of the PIAC), Helsinki: Suomalais Seura, 17-27. / (1977b) "Yazım, Önemi ve Yazım Sorunları": Türk Dili, XXXV/307, 332-336. / (1977c) "Yazım Sorunları Değerlendirme Soruşturması ve Çalışmaların Getirdikleri": Türk Dili, XXXV/307, 311-314. / (1977d) "Köktürkçeden Bugüne Türkçede Ödünçlemeler Üzerine Bir Sözcük İstatistiği Araştırması": Türk Dili, XXXVI/313, 344-347. / (1977e) "Bemerkungen Zur Semasiologie und Lexikologie des Alttürischen": Materialia Turcica, III, Bochum: Studienverlag Dr. N. Brockmeyer,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

33-37. / (1979) "Dilde Yerlileştirme Üzerine I": Genel Dilbilim Dergisi, I/3-4 Ankara: ADÇ, 3-9. / (1980a) "Dilde Yerlileştirme Üzerine II": Genel Dilbilim Dergisi, II/7-8, Ankara: ADÇ, 5-9. / (1980b) "Sözcükbilim": Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları I, Ankara: TDK, 51-74. / (1981) "Sözcükbilim Açısından Dil Devriminden Çıkarılabilecek Sonuçlar Üzerine": Atatürk'ün Yolunda Türk Dil Devrimi, Ankara: TDK, 112-113. / (1982a) "Dilde Yeniye Tepki": Türk Dili, XLV/370, 193-195. / (1982b) "Türkçe Çalışmalarında ve Öğretiminde Dilbilimin Yeri": DTCF Dergisi, XXX/1-2, (1979-1982), 43-49. / (1983) "Köktürkçenin Sözcükbilimi Üzerine": TDAY Belleten 1980-1981, Ankara: TDK, 17-22. / (1984a) "Methoden und Praxis des muttersprachlichen Unterrichts und Entwicklungen in den letzten 10 Jahren in der Türkei. Im Rahmen der Gymnasial- und Hochschulausbildung": Forces in European Mother Tongue Education (Proceedings of IMEN), Tilburg, 181-187. / (1984b) "Dilin Nitelikleri ve Dildeki Sistemler". Yabancı Diller Birinci Sempozyumu (Bildiriler), Bursa: KKK Işıklar Askeri Lisesi Komutanlığı, 13-22. / (1984c) "Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi": Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 275-278. / (1985) "İstanbul Ağzı Üzerine Gözlemler": Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğler I/1, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi, 17-23. / (1987) "Dilbilimin Türkoloji Çalışmalarına ve Türkiye'ye Sağlayabileceği Yararlar, Katkılar": Dilbilimin Dünü, Bugünü, Yarını (1. Dilbilim Sempozyumu, Yay.: A. Kocaman, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 7-10. / (1988a) "Ortaöğretimde Türk Dili Öğretimini Geliştirme Yolları": Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları, 133-137. / (1988b) "Some Observations on Sentence Semantics in Turkish": Studies on Turkish Linguistics (Proceedings of the Fourth International Conference on Turkish Linguistics), Ed.: S. Koç, Ankara: METU, 477-486. / (1988c) "Ortak Dilin Sözcükbiliminde Yeni Gelişmeler ve Etkenleri": II. Dilbilim Sempozyumu, Eskişehir, Haziran 1988. / (1989a) "Über die Hauptlinien der türkischen semantik": Religious and Lay Symbolism in the Altaic World and Other Papers (Proceedings of the 27th Meeting of the PIAC), Eds.: K. Sagaster - H. Eimer, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1-6. / (1989b) "Neuere Funde zur Lexikologie des Köktürkischen": Altaica Osloensia (Proceedings from the 32th Meeting of the PIAC), Ed.: B. Brendemoen, Oslo: Universitetsforlaget, 9-14. / (1989c) "Lengüistik Verilere Göre Türk Dilinin Yaşı Konusunda Değerlendirmeler": TDAY Belleten 1989, Ankara: TDK, 323-329. / (1990a) "Şiir Dilinin Kimi Semantik Özellikleri Üzerine Gözlemler": IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri, Yay.: A.S. Özsoy - H. Sebuktekin, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 59-69. / (1990b) "Türk

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Anlambiliminin Ana Çizgileri Üzerine": Dilbilim Yazıları 1990, Yay.: A. Sezer - S. Koç, Ankara USEM Yayınları, 5-10 (52'deki yazının Türkçesidir). / (1991a) "Anlambilim, İlgili Alanlar ve Türkçe": Dilbilim ve Türkçe, Ankara: Dil Derneği, 94-105. / (1991b) "Göktürk Anıtlarında Söz Sanatları - Güçlü Anlatım Yolları": Türk Dilleri Araştırmaları 1991, Yay.: T. Tekin, Ankara ODAK Ofset, 19-29 (Bu yazı ayrıca TDAY Belleten 1990'da [Ankara TDK, 1994, 1-12] içinde yayımlanmıştır). / (1992a) "Yunus Emre'de Dil Ustalığı": Türk Dilleri Araştırmaları 1992, Yay.: T. Tekin, Ankara: Şafak Matbaacılık, 53-68. / (1992b) "Göstergeler ve Şiir Dili": 20. Yıl Yazıları (20th Anniversary Year Book), Yay.: A. Kocaman ve ö., Ankara: Karaca Yayınları, 155-162). / (1993a) "Die neueren Entwicklungen im modernen Türkei-Türkischen: Sprach und Kulturkontakte der türkischen Völker": Der zweiten Deutschen Turkologen Konferenz, Eds.: Jens Peter Laut - Klaus Röhrborn, Harrassowitz, 5-11. / (1993b) "Anadili Eğitimi": VII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri, 13-14 Mayıs 1993, Ankara, DTCF, s. 201-202. / (1994) "Linguistik Verilere Göre Türk Yazı Dilinin Yaşı Konusunda Değerlendirmeler": TDAY Belleten 1989, Ankara: TDK, 323-329. / "Türk Dil Devriminin Kendine Özgü Yönleri": Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü, Dil Derneği Üçüncü Bilimsel Kurultayı Bildirileri, Dil Derneği, Ankara, s. 63-68. / (1997a) "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim: "Sosyal Bilimler" DİLBİLİM": Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 1997, s. 1-6. / (1997b) "Türklerde Sözcükçülük, Bugün Türkiye'de Sözlük": XI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri, ODTÜ, s. 231-236. / (1997c) "Türkçe Çalışmalarında Dilbilim": Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilim Bölümü 25. Yıl Yazıları, Ankara, s.1-4. / (2000) "Çok Eski, Çok Yayıgın ve Çok Güçlü Bir Dil: Türkçe": Türkçenin Zenginleştirilmesi Kurultayı, Yıldız Üniversitesi. / (2002a) "Yabancı Dillerin Etkisine Karşı Türkçenin Savaşımı": Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını, Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 327-335. / (2002b) "Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe": Türkçenin Kullanımında Karşılaşılan Zorluklar ve Çözümleri, Kurultay Bildirileri, Dil Derneği, s.90-92. / (2003) "Kültür ve Bilim Dili Olarak Türkçe": Cumhuriyetimizin 80. yılında Türkçemiz konulu bilimsel sunu. Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını, Ankara, s. 11-17.

1.3. Öyküler ve Denemeler

(1957a) "Baba-Kız": Türk Dili, VII/73, 38. / (1957b) "Dizgin İsteyen Küheylanlar": Evrim, 10-11,9. / (1959a) "Güllü Sandık": Türk Dili, VIII/92, 462. / (1959b) "Buz Çiçeği": Varlık, 509. / (1960a) "Parmak Acısı": Varlık, 537, 13. / (1960b) "Emine Teyzenin Elleri": Türk Dili, IX/103, 372-375. / (1960c) "Pipo": Varlık, 518, 21. / (1960d) "Kitaplar ve Düşündürdükleri": Varlık, 534, 9. / (1961a)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

"Olmak, Malik Olmak": Varlık, 555, 17. / (1961b) "Büyülü Bağ": Varlık, 559. / (1961c) "Üstüne Düşmek": Varlık, 559. / (1962a) "Kirve": Su, 19. / (1962b) "Bir Anıt": Varlık, 578, 10. / (1963) "İçerdeki": Varlık 1963 Yıllığı, 402-404.

1.4. Çeşitli Yazılar

(1957^a) "Yahya Kemal'in Dili": Arayış (dergisi), 5 4-5. / (1957^b) "Ömer Seyfettin İçin": Arayış (dergisi), 6, 5. / (1957^c) "Ataç'la Aasen": Arayış (dergisi), 10-11, 3. / (1959) "Bugünkü Şiirimiz İçin": Işın (dergisi), 1, 30. / (1960a) "Bir Kültürel Kalkınma Planına Doğru": Doğarcık (dergisi) I/1, 5-7. / (1960^b) "...Ve Başardılar": Varlık, 536, 5. / (1961^a) "Atatürk Sevgisinden Bilinçli Atatürk Sevgisine": Genç Kalemler, 3, 14. / (1961b) "Hugo von Hofmannsthal- Kitaplar" (Der Tisch mit Büchern), Türk Dili, 118, 713-714. / (1962) "Bir Adsız Duygu": Varlık, 581, 17-18. / (1982) "Atatürkçülük Nedir, Nasıl Yorumlanabilir?" DTFC Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, 53-74.

1.5. Yönettiği Çalışmalar

(1976) Sözcük Türleri I, Ankara: TDK / (1977) Sözcük Türleri II, Ankara: TDK. / (1978) Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilgisi, Ankara: TDK. / (1982) Dilbilim Seçkisi (Günümüz Dilbilimi ile İlgili Yazılardan Çeviriler), Ankara: TDK.

2. Prof. Dr. Doğan Aksan'ın Türkçe ile İlgili Görüşleri

2.1. Türkçenin Eskiliği

Yenisey ve Orhun yazıtları 8. yy.a ait olan Türkçenin en eski yazıtlarıdır. Danimarkalı dil bilimci V. Thomsen tarafından çözümlenen Orhun yazıtları sağdan sola doğru yazılmış ve Yenisey yazıtlarına göre daha düzenli bir yapıya sahiptir. V. Thomsen, Orhun yazıtlarını çözümlediğini 1893'te Kopenhag'da verdiği konferansta tüm dünyaya duyurmuştur.

Yazıtlarda taş üzerine yazılmasından dolayı kullanılan eksilteli anlatımı fark eden birçok Avrupalı dil bilimci bu anlatımı ve dili basit olarak nitelemişlerdir. Hatta birçok bilgin bu nedenle Orhun yazıtlarında kullanılan dilin, dolayısıyla Türkçenin, yeterince gelişmemiş olduğunu iddia etmişlerdir. Türkolog A. von Gabain, yazıtlardaki üslubun kısa anlatımlı ve biçim olarak oldukça fakir olduğunu ileri sürerken; Fransız Türkolog R. Giraud ve J. Kramsky yazıtların soyut söz varlığından yoksun olduğunu iddia etmişlerdir (Aksan, 2002: 26). Köktürk kitabelerine yönelik yapılan çalışmalarda yabancı bilim adamlarının yanılgılarını fark eden Prof. Dr. Doğan Aksan, dil bilim ve anlam bilimin evrensel ilkeleri ışığında bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

yanılgıları kanıtları ile birlikte ortaya koyabilmiştir. Bu tespitlere ulaşmak için bilimsel ölçütleri kullanmış ve bir anlamda Türkçenin tarihine ışık tutmuştur. Aksan'ın kullandığı ölçütler ise şunlardır:

1. Soyut kavramlardaki zenginlik
2. Eş anlamlılık
3. Çok anlamlılık
4. İleri öğeler
5. Anlam olayı olan ve anlatıma güç katan söz sanatları-biçem ve anlatım özellikleri.

Bir sözcüğün öncelikle somut bir kavramı karşıladığı, uzun süreli kullanımlardan dolayı soyut anlamlar kazandığı dil bilimin ortaya koyduğu önemli bir ilkedir. Bu ilkedен hareketle Doğan Aksan, Köktürk yazıtlarında soyut kavramları karşılayan sözcükleri tespit etmeye çalışmıştır. Yaptığı uzun soluklu çalışmalar sonucunda Köktürk yazıtlarının taşta yazılmasına, birtakım savaşları anlatmasına, öğüt verici yapısına rağmen soyut anlatımlar bakımından oldukça zengin olduğunu ortaya koymuştur. İlgili yazıtlar üzerine yaptığı sayımlarda 900 sözcükten %33'ünün soyut kavramları karşıladığını tespit etmiştir. Bu tespit sayesinde dil bilimin "**İlkel dil yoktur**" yasasından hareketle Doğan Aksan, Türkçenin anlatım gücünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Gerçekleştirdiği bu tespit R. Giraud ve J. Kramsky'nin yanılgılarını da ortaya çıkarmıştır. Unutulmamalıdır ki bir dil işlendikçe, bilim ve sanat alanlarında ürünler ortaya koydukça soyutlama (abstraction) gücü artmaktadır. Doğan Aksan'ın dil bilimin evrensel ilkeleri doğrultusunda ortaya koyduğu soyut kavramları karşılayan sözcüklerin bolluğu Türkçenin tarihinin 8. yy.dan çok eskilere gittiğini göstermektedir (Aksan, 2000^a: 54-63).

Dil bilimsel açıdan ispatlanan önemli bir gerçek de dünya üzerindeki hiçbir dilde, birbiri ile tamamen eş anlamlı sözcüklerin bulunamayacağıdır. Sadece başka bir dilden gelen yabancı bir sözcüğün yerleşmesi ile yerli bir sözcük eş anlamlılık özelliği kazanabilir. Aynı doğal dil içerisindeki sözcükler ise yakın anlamlı olabilirler ve tam olarak birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Orhun yazıtlarındaki "sevinmek" anlamındaki "**ögir- ve sebin-**"; "uygun görmek, tasvip etmek, kabul etmek" anlamına gelen "**tapla- ve una-**" eylemleri gibi birçok tam eş anlamlı sözcük Türkçenin eskiliği konusunda bize fikir vermektedir. Başlangıçta farklı anlamlara gelen, uzun bir zamanın, genellikle yüzyılların geçmesi ile ancak eş anlamda kullanılan bu sözcükler anlam bilim açısından Türkçenin eskiliğini kanıtlamaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Çok anlamlı sözcükler; gösterilen olarak birden fazla kavramı karşılayan, çok sayıda ve farklı bağlamlarda kullanılan, dil bilimsel açıdan “sağlıklı durumda” bulunan dilsel göstergelerdir. Aksan bu tür sözcükleri bir dilin gelişmişliğinin bir kanıtı olarak görmektedir: “Unutulmaması gereken bir gerçek de dil biliminde bir göstergenin sık kullanılması ve değişik alanlarda, çeşitli kuruluşlar içinde yer almasının, kısacası, dilin işlenerek gelişmesinin, onun çok anlamlılığına yol açan bir etken olarak görüldüğüdür” (Aksan, 1989: 328). Bu özellikleri gösteren “akraba” anlamındaki “bişük”; “ipekli kumaş, hediye, mal” gibi anlamlarda kullanılan “ağı” sözcüğü daha o dönemlerde Türkçenin uzun bir geçmişi geride bıraktığının göstergesidir.

Söz varlığı içerisinde oluşması başka sözcüklere bağlı olan, biçim bakımından türetmelerle ancak sonradan oluşabilen dilsel göstergelere **ileri öğeler** denir. Türkçedeki “gözlükçü” ileri öğesinin oluşabilmesi için “göz” ad kökünün bulunması ve biçimsel olarak zaman içerisinde türetilmesi gerekir. Örneğin “tüketi” kelimesinin geçtiği Köktürk yazıtlarında “tük-” kökünün başka bir türevine rastlanmazken Uygur belgelerinde “tükel-, tüke-, tüket-, tükellig” gibi, aynı aileden başka sözcüklerin geçtiği görülür (Aksan, 1989: 327).

Köktürk yazıtlarında, konu sınırlı olmasına rağmen deyimlere; “atı küsi yük bolmak (KT D 25, BK D 36): Adı sanı yok olmak”, “kergek bolmak (KT K 10): Ölmek, vefat etmek”, “ot sub kılmak (KT D 27): Ateşle su gibi birbirine düşman etmek.”; ikilemelere (hendiadyoin) “eb bark: ev bark”, “tünli künlü (BK G D): geceli gündüzlü” ve az da olsa atasözleri gibi kullanımlara rastlanmaktadır (Aksan, 2000^a: 94-100). Doğan Aksan buradan hareketle dönemin Türkçesinin yazınsal olarak da oldukça işlenmiş ve gelişmiş olduğunu kesinlemektedir.

Dil bilimin evrensel ilkelerinden hareketle belirlediği bütün bu tespitlerle Türkçenin köklerinin 8.yy.dan 1000-2000 yıl daha geriye götürülebileceğini ispatlayan Doğan Aksan, Türkçenin anlam bilimine yönelik A. von Gabain, R. Giraud ve J .Kramsky’nin yanılgılarını da gözler önüne sermiştir.

2.2. Türkçenin Söz Varlığı

Bir dilin söz varlığı denilince; o dile ait sözcükler, deyimler, kalıp sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının hepsi kastedilmektedir. Bu bağlamda Doğan Aksan, Türkçenin söz varlığının temel niteliklerini genel olarak şu şekilde sıralamaktadır:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

1. Türkçenin güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, somut ve soyut bütün kavramları kolaylıkla karşılayabilecek sözcükleri türetme olanağı sağlar.

2. Türkler değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında sürekli başka dillerden etkilenmişler, o dillerden gelen sözcüklere daima kapılarını açmışlardır.

3. Türkçe kavramlaştırma sırasında en çok somut nesnelere, doğaya yönelmekte; böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.

4. Özellikle ikilemelerin kullanılması Türkçede anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır.

5. Köktürkçe dönemindeki eserler incelendiğinde daha o dönemlerde Türkçenin çok anlamlılık gösterdiğini görmekteyiz. Bu durum Türkçenin köklerinin daha eskilere gittiğini kanıtlamaktadır.

6. En eski belgelerde bile eş anlamlı sözcüklere rastlanmakta ve bunların da anlam olarak birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

7. Standart Türkçede kullanılmayan birçok öge bugün Anadolu ağızlarında yaşamaktadır (Aksan, 2000^b: 43-44).

Doğan Aksan, Türkçe söz varlığı içerisinde gerçekleşen sözcük ölümü olayının sebebi olarak da yabancı dillere karşı bazen hayranlık boyutuna ulaşan aşırı hoşgörüyü görmektedir: “Türkçelerinin unutulmasında, ölmelerinde bu unsurların dini, sosyal, edebi ilişkiler ve yönelimlerden faydalanan baskısı rol oynamıştır. Fakat asıl önemli yön, Arapça ve Farsça sözcüklere karşı gösterilen hoşgörülük ve hatta hayranlıktır, sanıyoruz” (Aksan, 1969: 108). Dönemin aydınlarının bu yanlış tutumunu, yeni bir kültür çevresine girme sonucu olarak açıklayan kişileri de Doğan Aksan eleştirmiştir. Gerçek sebebin yabancı unsurların dile girmesi değil, bunların Türkçe karşılıkları yerine tercih edilmesi olduğunu savunmuştur (Aksan, 1969: 108). Bu noktada Türk Dil Devriminin ana dili bilinci ve sevgisi ile Türkçeyi özleştirme çabalarının sürdürülmesi gerektiğini ve ancak bu yolla yabancı dillerin saldırılarından ana dilimizi savunabileceğimizi ve temel söz varlığını koruyabileceğimizi belirtmiştir: “Türkçeyi kendi benliğine döndürmek, eski gücüne kavuşturmak, ileri bir toplumun gereksinmelerini karşılayacak bir kültür diline dönüştürmek Türk Dil Devriminin başlıca doğrultusu olmuştur” (Aksan, 2004: 365).

Türkçenin söz varlığının yaşamın gereklilik ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için eğitim-öğretim dilini Türkçeleştirme çalışmalarının hızlandırılmasını ve yabancı sözcüklerle yapılan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

eğitim-öğretim faaliyetlerinden vazgeçilmesini savunmaktaydı (Aksan, 1972^a: 118).

2.3. Türkçenin Zenginliği

Dil bilimin doğal dillerin hiçbirinin ilkel sayılamayacağına dair evrensel ilkesine rağmen; sanat, yazın, bilim alanlarında sürekli üreten toplumlar yeni terimler ortaya koydukları için bu ulusların dilleri birer kültür dili olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda İngilizce, Almanca, İspanyolca, Fransızca gibi diller birer kültür dili olarak kabul edilir. Prof. Dr. Doğan Aksan da özellikle anlam bilim alanında gerçekleştirdiği çalışmalar ile Türkçenin birer kültür dili olup olmadığını belirlemeye çalışmıştır. Bu konuda araştırma yaparken de şu soruların cevaplarını aramıştır:

1. *“Bir dildeki sözcük sayısı, özellikle kültür dili sayılan dillerle karşılaştırıldığında ne durumdadır?”* (Aksan, 2005^a: 13). Aksan, bir doğal dilin söz varlığına ait sözcük sayısına karşılaştırmalı olarak bakılırken genel kavramları içeren sözcük sayısına bakılması gerektiğini savunmuştur. Özellikle bazı araştırmacıların yanlışları ise 200-300.000 madde başından oluşan uzmanlık alanlarına yönelik sözlüklerle 60.000 madde başından oluşan Türk Dil Kurumunun hazırladığı genel sözlüğün birbiri ile karşılaştırılmasıdır. Aksan karşılaştırmada esas alınan Avrupa dillerindeki sözlüklerin genel sözlükler değil ansiklopedik sözlük niteliğinde olduğunu savunmuş ve yanlışının çıkış noktası olarak da bunu göstermiştir: “Fransızların Larousse, İngilizlerin Oxford, Amerikalıların Webster’s, Almanların Brockhaus gibi sözlüklerinin geniş halk kitlelerine yönelik basımları, dışındaki, yerinden kalkmaz, çok ciltli basımları çeşitli özel adlara, bilim, teknik, sanat, tarih, coğrafyayla ilgili ayrıntılı terimlere yer veren ansiklopedik sözlüklerdir” (Aksan, 2005^a: 15). Aksan eski eserlerden hareketle Türkçenin çok zengin bir söz varlığına sahip olduğunu savunmuştur. Bu zengin söz varlığının günümüze kadar ulaşmamasının nedeni olarak da 13. yy.da başlayan ve Türk Dil Devrimine kadar devam eden aşırı Arapça ve Farsça hayranlığını göstermektedir. Buna kanıt olarak da unutulmuş sözcükleri ve deyimleri bir araya getiren tarama ve derleme sözlükleri göstermektedir.

2. *“Bir dil, bütünüyle, evreni, varlıkları, soyut kavramları, insan davranışlarını söze dönüştürebiliyor, bilimde, teknikte ve sanatta oluşan kavramları karşılayabiliyor mu?”* (Aksan, 2005^a: 18) Türkçenin bir kültür dili olup olmadığına yönelik olan bu soruya ise Prof. Dr. Doğan Aksan’ın verdiği cevap şu şekildedir: “Türkçenin ‘genel kavramlara da ulaşabilmiş bir ayrıntılı anlatım dili’ olduğudur” (Aksan, 2005^a: 158). Bu görüşünü de Hint-Avrupa dilleri ile Türkçeyi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

renkler, akrabalık adları, doğadaki hayvan ve cansız varlıklar bakımından karşılaştırarak ispatlamaktadır. Yine Türkçenin bağlantılı dil yapısına sahip olmasını her türlü kavramın anlatımına elverişli yapısı olarak görmektedir. Yine değişik sözcüklerin bir araya gelerek oluşturdukları bileşik sözcükler ile ikilemelere çok sık başvurulmasını Türkçenin zengin bir dil olduğunun önemli göstergeleri olarak değerlendirmektedir.

3. *“Aynı kavram alanında çeşitli sözcüklere, değişik anlatım yollarına sahip mi?”* (Aksan, 2005^a: 13) Prof. Dr. Doğan Aksan, Türkçede aynı kavram alanına giren birçok eş anlamlı sözcük kullanılmasını söz varlığı açısından bir zenginlik olarak değerlendirmektedir.

4. *“Bir dilin sözcüklüğü, acaba hangi ölçüde kendi sözcüklerinden, kendi öğelerinden oluşuyor?”* (Aksan, 2005^a: 13) Aksan, birer kültür dili sayılan İngilizce, Fransızca gibi diller ile Türkçenin karşılaştırmasını yaparak bu sorunun cevabını bulmaya çalışmıştır. Gelişmiş bir kültür dili sayılan İngilizcenin söz varlığının en büyük bölümünü yabancı kaynaklı öğelerin oluşturduğunu belirtmiştir: “Bu dil, kimi araştırmacılara göre %20, kimilerine göre ise %14 arasında İngilizce kökenli sözcük içermekte, Yunan, Latin, Fransız, Slav ve doğu kökenli alıntılar önemli bir toplam oluşturmaktadır” (Aksan, 2005^a: 22). Yine Türk Dil Devriminden sonra yabancı kökenli sözcüklerin azalmasını ve bunların yerine Türkçelerinin yerleşmesine dikkat çekmekte ve bunu Türkçenin gücüne bağlamaktadır: “2000 yılında, dört ayrı günlük gazetenin üç aylık sayıları üzerinde yaptığımız inceleme, Türkçe oranının %74 dolayında olduğunu göstermektedir” (Aksan, 2005^a: 23). Türkçenin zengin bir kültür dili olduğunu belirleyen Aksan, bilinçli işlenmesi durumunda da söz varlığı açısından bu zenginliğini koruyacağını savunmaktadır.

2.4. Türkçenin Söz Dizimi Açısından Zenginliği

Türkçenin zenginliğini gösteren en önemli özelliklerinden biri de anlatım gücünü artıran bağlaçlar yerine ortaç (İng. Participle) ve ulaç (İng. Gerund) adı verilen öğelerdir. Bu özelliğe dikkat çeken Doğan Aksan, bu özelliğin Türkçe anlatıma esneklik ve kolaylık sağladığını belirtmiş ve şu kullanımı örnek olarak vermiştir: “Uzun zamandır **bekleyen** İstanbul’daki işini bir günde **bitirip** annemi **yokladıktan** sonra vakit **kaybetmeden** akşam trenine **binerek** Ankara’ya döndüm” (Aksan, 2005^a: 63). Türkçenin bu özelliği sayesinde Hint-Avrupa dillerinde kullanılan ilgi adlarına (İng. relative pronoun) ihtiyaç duyulmamaktadır. Üretken-dönüşümlü dilbilgisine göre yapılan bu işleme adlaştırma, sıfatlaştırma ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

belirteçleştirme adı verilmektedir. Yine söz dizimsel öğelerin esnekliği sayesinde aynı dilsel göstergelerle anlamlı ve çok sayıda tümce üretilebileceğini belirtmiş ve örneklemiştir (Aksan, 2005^a: 123-124).

Bazı dilcilerin Türkçeye getirdiği en önemli olumsuz görüşlerden biri de bilim, sanat, edebiyat alanlarında yapıtlar ortaya koyarken zaman zaman Türkçenin yetersiz kaldığına yöneliktir. Doğan Aksan, bu noktada bazı aydın ve yazarların yanlış tutumlarını başlıca sebep olarak görmektedir: “Bu sorunun karşılığı, bilim alanında özellikle Farsçanın etkisine, yüzyıllar boyu kapıları açık tutmamızdan başka bir şey değildir. Dilin yüzyıllardan beri yerleşmiş öğelerinin yanı başında bitiveren yabancı öğelere önem verilmesi, bunların ulanılmasında hiçbir sakınca görülmedikten başka, kimi zaman yerlilerine üstün tutulması bu sonucu doğurmuştur” (Aksan, 1972^b: 122). Yapılan hatayı ise yeni ve yabancı kavramları Türkçeden karşılamak yerine, bunların yabancı biçimleriyle, kurallarıyla, olduğu gibi alınması şeklinde özetlemiştir. Hatta aydınlarımızın daha da ileri giderek Türkçe öğeleri bile yabancılaştırmasını bu sorunun en önemli sebepleri arasında değerlendirmiştir: “On iki yüzyıl önce kullanıldığını gördüğümüz *subaşı*’nı (sübaşı) bozuk ve anlamsız bir Farsça ile *serçeşme*’ye çeviren kimi Osmanlı aydınları *yakın*’ı Arapçalaştırıp bundan *yakinen*’i yaparken Fransızca *opinion* *puplique*’i *efkar-ı umumiye* biçiminde dile aktarmışlardır” (Aksan, 1972^b: 122).

Doğan Aksan, sonuç olarak bir dilin zengin bir kültür dili olup olmadığına bakılırken söz varlığının yanında, anlatım inceliklerinin ve gücünün değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir: “Sonuç olarak şunu belirtebiliriz ki, söz hazineleri yerli ve yabancı pek çok öğeyle kabarmış, zengin dil, kültür dili diye nitelenen dillerin yanında Türkçe, mayasından, yapısından gelen nitelikleriyle kendine özgü, çok güçlü ve şiirli anlatım olanakları, anlatım yolları bulunan zengin bir dildir” (Aksan, 1972^b: 124).

3. Prof. Dr. Doğan Aksan’ın Türkçe Öğretimi Hakkındaki Görüşleri

Berke Vardar, “ana dili” kavramını bireyin içinde yer aldığı toplulukla ilişkilendirerek şu şekilde açıklamaktadır: “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil” (Vardar, 2002: 17). Doğan Aksan ise “ana dili” öğrenilirken çocuğun annesiyle olan yakın ilişkisi ile “ana dili” göstergesinde “ana” sözcüğünün kullanılması arasında bir bağ olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocuğun büyürken annesi ile çevresindeki diğer insanlara göre daha yakın olmasının annesinin dil özelliklerini varsa yöresel ağız

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

özelliklerini de kazanmasına neden olduğunu belirtmektedir: “Dil öğrenişlerini yakından izlediğim çocuklarda bu seslerden annenin ağızındaki allofonların benimsendiğini, babanın ya da yakın çevredeki öteki kişilerin bu konuda etkili olmadığını gördüm” (Aksan, 1973^a: 427).

Birey için ana dili ile içinde bulunduğu dil dışı gerçek dünya arasında sıkı bir bağ vardır. İnsan, ana dili sayesinde dünyayı, yani bu dil dışı gerçek dünyayı anlamlandırır ve belirli bir düşünce sistemine sahip olur: “Evren zihnimizde, anadilimize göre biçimlenir; biz çevremize anadilimizin penceresinden bakar, varlıkları, durumları hep onun anlama ve anlatma yolundan giderek adlandırırız” (Aksan, 1973^a: 430). Yaşamı anlamlandırmada insanlar ve hatta uluslar arasındaki farklılık da bir anlamda bundan kaynaklanmaktadır. Ancak günümüzde Türkçe öğretimi noktasında birtakım eksikliklerin ve yanlışların farkında olan Aksan, bunları şu şekilde sıralamıştır:

“1. İkinci Cihan Savaşı’ndan sonra İngilizcenin bütün dünyada artan ve Türkçeye de yansıyan güçlü etkisi karşısında yeterince duyarlı olmama.

2. İyi bir yabancı dil eğitimi yerine yabancı dille eğitime yönelme.

3. Kimi aydınlarımızın eskiden olduğu gibi bugün de yabancı dile olan eğilim ve tutumları.

4. Yasalarımızda, hukuk dilinde Türkçe açısından yeterince değişikliklere gidilmemiş olması.

5. Radyo, televizyon ve basında Türkçeye gereken özenin gösterilmemesi, özellikle kötü çeviri örnekleriyle dile birtakım yozlaşmış anlatım kalıplarının, bozuk anlatım biçimlerinin yerleşmesi.

6. Türkçe eğitiminde yeterli bir düzeye erişilmemiş olması” (Aksan, 2003^c: 198).

Türklerde dilcilik anlayışının çok eskilere dayanmasına dikkat çeken Aksan, buna rağmen Türk dili çalışmalarının genel olarak dil bilim temeline oturtulamadığını belirtmiştir. Türk dili çalışmalarında genel olarak geleneksel yöntemlere başvurulmasını, dil bilim yöntemlerine yer verilmemesini Türkçe öğretimindeki eksiklerin kaynağı olarak göstermiştir: “Bu öğretimi hala geleneksel dilbilgisi öğretimi, kompozisyon yazımı ve okuma parçalarının tanıtılması ve alıştırmalar biçiminde sürdürülmekte, ülkemiz koşulları nedeniyle dilbilgisi öğretimine de kimi okulda pek az yer verilmekte, kimi okulda ise hiç yer verilmemektedir” (Aksan, 1982: 48). Türkçe

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

öğretimindeki bu yanlışların düzeltilmesi için de şu önerilerde bulunmuştur:

1. Öğretmenlerin Türkçeye hâkim, nitelikli şekilde yetişmemeleri en önemli sorunlardan biri olarak görmektedir. Öğretmenlerin kendini geliştirecek ekonomik ve sosyal imkânların sağlanmasının bu soruna çözüm olabileceğini belirtmektedir. Yine ana dili eğitimi yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitim çalışmaları ile yeterliliklerinin artırılmasının gerekliliğini savunmaktaydı (Aksan, 1997^b: 4).

2. İyi bir yabancı dil eğitimi ile yabancı dille eğitimin birbirine karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir.

3. Doğan Aksan, dil bilgisi öğretiminin de üzerinde titizlikle durulması gerektiğini belirtmiştir. Bu öğretimin eğitim, dil bilgisi ve dil bilim uzmanlarından oluşan bir komisyonun hazırladığı program doğrultusunda yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bunun yanında dil bilgisi öğretiminin senelere bölünerek sistematik şekilde verilmesinin de yararlı olacağını dile getirmiştir: “Okullarımızda yıllara bölünerek iyi düzenlenmiş bir dilbilgisi eğitiminin yanı sıra sözlü ve yazılı anlatım yeteneğinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir” (Aksan, 2001: 155). Sözlü ve yazılı anlatım yeteneğini geliştirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmesinin de faydalı olacağını dile getirmiştir.

4. Türkçe öğretiminde en önemli eksikliklerden biri de okuma alışkanlığının öğrencilerimize yeterince kazandırılmaması olarak görmektedir. Doğan Aksan, bu sorunla ilgili olarak devletin destekleyici bir politika izlemesi gerektiğini belirtmiş; öğrencilere ucuz fiyata kitap satılmasının sağlanması gerektiğini dile getirmiştir: “Milli Eğitim Bakanlığının 1940’lı yıllardan başlayıp 1960’lı yıllara kadar sürdürdüğü ‘Dünya Edebiyatından Tercüme’ girişimi ülkemizde pek çok aydının ve yazarın yetişmesinde önemli ölçüde etkili ve yararlı olmuştur” (Aksan, 2001: 155). Türkçe eğitimi kapsamında öğrencilerimizin okuma alışkanlığını geliştirmek; onların ana dilimizin söz varlığını oluşturan deyimleri, ikilemeleri, atasözlerini, kalıplaşmış sözleri öğrenmelerini ve kullanmalarını sağlayacaktır.

5. Aksan, başta İngilizce olmak üzere yabancı dillerden gelen öğelerin, terimlerin günlük konuşmalarımıza kadar girmesini çok büyük bir tehlike olarak değerlendirmektedir. Birçoğumuz günlük hayatımızda cafe, t-shirt, sweatshirt, bye bye gibi kullanımlara rastlıyoruz; hatta bunları kendimiz de kullanıyoruz. Bu sorunun ise Doğan Aksan, yasalar ve bu yasaların uygulanması ile

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

çözülebileceğini savunmaktadır: “Fransa’da yürürlüğe girenin benzeri bir yasa çıkarılmalı, çeşitli ticaret kuruluşlarının, işyerlerinin ve bunların ürettikleri ürünlerin adlarının Türkçe olması sağlanmalıdır” (Aksan, 2001:156).

6. Bilinen bir diğer sorun da basın ve yayın organlarında izlenme oranı ve estetik kaygıdan dolayı Türkçeyi çok kötü kullanan kişilere yer verilmesidir. Bu tür yanlış uygulamalar ise yapılan yanlışların basın-yayın aracılığı ile çok geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır: “Yayın izni alan radyo ve televizyonlarda görevli sunucu, spiker, yorumcu ve programcılarda bir Türk dili öğrenimi görmüş olma koşulu aranmalı, buna ilişkin yaptırımlara gidilmelidir” (Aksan, 2001: 156).

Aynı zamanda başarılı bir ana dili eğitimi için çocuklara okuma zevk ve alışkanlığını kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılmasını savunmaktaydı. Aksi halde öğrencilerin özellikle kompozisyon derslerini korkulu bir rüya gibi görmelerine engel olunamayacağını dile getirmiştir (Aksan, 1993: 202).

Prof. Dr. Doğan Aksan bu tespitleri ile devletin Türkçe öğretimi çalışmalarına etkin bir şekilde katılması, yanlışların ve eksikliklerin giderilmesi için harekete geçmesi gerekliliğini dile getirmiştir. Türkçe öğretiminde dilbilimin yöntem ve tekniklerinden yoğun bir şekilde faydalanılması gerektiğini savunmuş, aynı zamanda Türkçe öğretiminin edebiyat öğretimi ile yoğun bir şekilde desteklenmesi gerektiğini dile getirmiştir (Aksan, 1982: 49).

4. Prof. Dr. Doğan Aksan’ın Türkoloji Çalışmaları Hakkındaki Görüşleri

Birçok Avrupa ülkesinde dil çalışmalarının büyük ölçüde dil bilim yöntemleri ile yapılmasından hareketle Aksan, Türkoloji alanında dil bilimden yeterince yararlanılmadığından yakınmaktadır: “Batıda olsun, bizde olsun, türkoloji alanındaki çalışmalarda günümüze gelinceye kadar genel olarak Türk dilinin yayımlanmamış ürünlerinin çeviriyazı ya da fotokopi biçiminde baskıya hazırlanması, bu ürünlerin geleneksel dilbilgisi açısından incelenerek ses biçimi ve sözdizimi özelliklerinin belirlenmesi yoluna gidiliyor, bu gibi ürünlerden yararlanılarak dilin evrelerinin, lehçelerinin sınırlarının çizilmesine, bu evreler arasındaki ilişkilerin belli edilmesine çalışılıyordu” (Aksan, 1973^b: 3). Doğan Aksan, Türkiye’deki Türkoloji çalışmalarını 1973 yılında bu şekilde özetlerken çözümünü de aynı yazısında Türk dilini dil bilimin verilerine göre yapı (structure) bakımından incelemek olarak göstermiştir. Yapılması gereken ilk şey de dil bilim çalışmaları ile Türkçenin ses özelliklerinin belirlenmesi ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

bunlara Türkçe dil bilgisi kitaplarında yer verilmesidir. Başarı sağlanabilmesi için de eş zamanlı olarak, Türkçeye yönelik araştırmalar yapılmalı ve özellikle dönüşümsel dil bilim yöntemleri uygulanmalıdır. Aksan, ancak bu şekilde Türkçeye ait öğelerdeki biçimsel ve anlamsal ilişkinin çözülebileceğini savunmaktadır.

Aksan, aynı zamanda evrensel dil bilgisi çalışmalarına ağırlık verilmesinin gerekliliğini dile getirmiş, özellikle özel adlar ile ilgili olarak ad bilim (onomasiologie) çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sayede Türkçenin özellikleri ile diğer dillerin özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenebileceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Türkçeye yönelik dil haritalarının çizilmesinin ve Türkçenin lehçelerine yönelik çalışmalarda dil bilim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının yararlı olacağını belirtmiştir (Aksan, 1973^b: 4).

4.1. Ses Bilim

Ana dilimizin ses düzeninin yeterince aydınlatılmadığını belirten Aksan, bu sorunun çözümü için seslerin çıkış yerlerinin, sürelerinin, ses dizilişlerindeki özelliklerin ses bilimin deneysel yöntemleri ile hemen belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir: “Sesçizimlerindeki (sonagramlardan) yararlanılarak söyleyişte hangi seslerin çıkarıldığının, ses dizgemizle ilgili söyleyişte hangi seslerin çıkarıldığının, ses dizgemizle ilgili niteliklerin kesinlikle belirlenmesi gerekir” (Aksan, 1982: 45). Dil çalışmalarında daha çok yazı dilinin esas alınmasını da eleştirmiş, konuşma diline ağırlık veren dil çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiğini savunmuştur.

4.2. Biçim Bilgisi

Türkçede biçim bilgisi (morfoloji) çalışmalarında dil bilim yöntem ve tekniklerine diğer alanlara göre daha fazla yer verildiğini, buna rağmen yapılması gereken çok şeyin bulunduğunu, özellikle de kök-ek birleşmeleri incelenmesi gereken morfolojik konuların başında geldiğini belirtmiştir (Aksan, 1982: 46).

4.3. Söz Dizimi

Bu alanda geleneksel yöntemlerin uygulanmış olmasından yakınan Doğan Aksan, yapılması gerekeni de şöyle açıklar: “Yapısal dilbilim yöntemleriyle dönüşümlü-üretimsel yöntemlerle Türkçenin sözdizimi yönünden özenle ve derinliğine incelenmesi gerekir” (Aksan, 1982: 46).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

4.4. Sözcük Bilim

Türkçe çalışmalarında en çok ihmal edilen alanlardan biri olduğunu iddia etmiş ve Türkçenin söz varlığı bakımında yeterince incelenmemesinden yakınmıştır: “Bir sözcüğün eski biçimini, kökenini, Türkiye Türkçesine gelinceye dek geçirdiği değişiklikleri öğrenebilmek için günümüzden geriye, birçoğunun dizini bulunmayan pek çok kaynağı tek tek taramak gerekir” (Aksan, 1982: 46). Aksan, Türkçede en çok hangi seslerin, sözcüklerin kullanıldığının dil bilim yöntemleri ile belirlenmesinin gerekli olduğunu savunmuştur.

4.5. Anlam Bilim

Türkçe çalışmalarında anlam bilim çalışmalarının sürekli ihmal edilmesinden yakınan Aksan, eserlerinin birçoğunda en eski Türkçeden, Türkiye Türkçesine kadar yaptığı anlama yönelik çalışmalara yer vermiştir. Türkçeye yönelik yapılması gereken anlam bilim çalışmalarını ise şu şekilde özetlemiştir:

“1. Çok eski bir geçmişi olan Türkçede göstergelerin zaman içinde geçirdikleri anlam değişiklikleri anlambilim çalışmaları için de birtakım önemli gözlem ve yargılara varılmasını sağlayabiliriz. Bunların saptanması yoluna gidilmelidir.

2. Türkçenin tümce anlambiliminin genel nitelikleri belirlenmelidir. Dilde önemli bir anlatım yolu olan ikilemelerin, devrik tümcelerin kullanım yerlerinin, eksilteli anlatım biçimlerinin ortaya konması çok yararlı olacaktır.

3. Türkçede, metin oluşturmada temel eğilim ve geleneklerin aydınlatılması, sözcüklerin bağdaşıklık ve tutarlılık açısından örülüşünde hangi öğelerin ağırlık taşıdığına saptanması, “**gelelim** yakıt konusuna...”, “**Bir varmış bir yokmuş**”, “okul durumunu **sorarsanız...**” gibi birtakım kalıplaşmış anlatım biçimlerinin ve kalıp sözlerin incelenmesi gerekmektedir.

4. Türkçede biçem (style) sözlüklerinin hazırlanması da önemli bir gereksinmeyi karşılayacaktır.

5. Türkçeyle Altay dilleri arasında, kavramdan yola çıkılarak hazırlanacak bir “karşılaştırmalı eşanlamlılar sözlüğü” Altay Dilleri kuramına olduğu kadar Türkçeye de yarar sağlayacaktır” (Aksan, 1991: 103-104).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

4.6. Lehçe Bilim

Lehçe bilim alanında yapılacak çalışmalarda öncelikle ağız ve şivelere yönelik inceleme yapılırken dil bilim uzmanlarının arasındaki terim birliğinin sağlanması gerektiğini dile getirmiştir.

5. Prof. Dr. Doğan Aksan'ın Şiir Hakkındaki Görüşleri

Doğan Aksan, yaşamı boyunca çalışmalarında şiire ve şiir incelemelerine ayrı bir yer vermiştir. Aynı zamanda bir şair olan Aksan;şiir incelemelerinde dil bilim yöntemlerinin kullanılmasının yanında, dil bilim incelemelerinde de şiirin bir araç olarak kullanılması gerektiğini savunmuştur. Özellikle göstergelerin şiir dilinde ortaya koydukları özelliklerin incelenmesinin dil bilim açısından gerekliliğini daima dile getirmiştir. Göstergelerin bu özelliklerini ise şu şekilde sıralamıştır:

“1. Şiir dilinde göstergelerin anlam çerçevesi içine giren bütün öğelerden yararlanıldığı gibi, onlara kimi zaman yakın, kimi zaman uzak kavram alanlarıyla bağlantı kuracak, daha zengin tasarımlar ve duygular yaratacak kullanım nitelikleri kazandırılmaktadır. *Gösterge şiir dilinde daha güçlüdür* diyebiliriz.

2. Şiir dilinde özel adlar kimi zaman doğrudan doğruya dildeki göstergeler gibi kullanılmakta, onların anlam özelliklerine yaklaştırılabilmektedir.

3. Alışılmamış bağdaştırmayla yine göstergelerin anlam yönünden bütün olanaklarından yararlanmakta, bir bakıma, onlardaki *gizil güç*'ü ortaya koymaktadır.

4. Sapmalara ve türetmelere, yine anlam açısından güçlü öğeler ortaya koymak amacıyla gidilmekte, dilin yaratıcılık niteliğinin ortaya çıktığı bu örneklerle de yeni tasarımlar duygular aktarılmaktadır” (Aksan, 1990: 68-69).

Prof. Dr. Doğan Aksan, iyi bir şiirin ancak ustalıkla işlenmiş bir dil aracılığıyla mümkün olabileceğini ve aynı zamanda bir dilin de şiirsel unsurlarla etkili bir anlatıma ulaşabileceğini savunmuştur: “Dünyanın herhangi bir yerinde bir şiir, içeriği, imgeleri, yarattığı tasarım ve çağrışımlarla, seslerden kurduğu örgüyle coşku verici ve kalıcı nitelik kazanmışsa, insanları etkilemişse, bu başarıda doğrudan doğruya dili çok iyi ve ustalıkla kullanmış olmasının büyük payı vardır” (Aksan, 2003^a:15).

Doğan Aksan, halk şiirimize yönelik olarak da dil biliminin yöntem ve tekniklerinde faydalanılması gerektiğini dile getirmiştir. Türk halk şiirinin, dünya edebiyatındaki benzerlerinden hiçbir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

eksiğinin bulunmadığını belirtmiş ve bu yönde araştırmalar yapmıştır (Aksan, 1999: 229). Özellikler Yunus Emre şiiri ile özel olarak ilgilenen Aksan, “**gümüş > gümüşlenmek, yemiş > yemişlenmek, kamış > kamışlanmak**” gibi sapmaları halk şiirimizin gücünü göstermek için örneklemiştir (Aksan, 2005^b: 134).

6. Sonuç

Türkçenin başka dillerin olumsuz etkilerinden korunması, Türkçenin zenginliklerinin, anlatım gücü ve esnekliğinin ortaya çıkarılması için Prof. Dr. Doğan Aksan’ın düşünce ve tespitleri son derece önemlidir. Bu bağlamda özellikle Türk dili ve edebiyatına yönelik olarak dil bilim ve anlam bilim yöntem ve teknikleri ile gerçekleştirdiği çalışmalar bu alanda öğrenim gören öğrencilere, bu alanda çalışan araştırmacılara yol gösterecek niteliktedir. Gerçekleştirdiği anlam bilimsel çalışmalarda kanıtları ile birlikte Türkçenin anlatım gücü ve esnekliğini gözler önüne sermiş ve bu konudaki A. von Gabain, R. Giraud, J. Kramsky gibi birçok Avrupalı Türkoloğun Türkçeye yönelik yanılgılarını ortaya çıkarmıştır. Yine Türkçe öğretimine yönelik çalışmalarda yapılması gerekenleri evrensel dil biliminin yöntem ve teknikleri ışığında dile getirmiş, araştırmaları ile yol gösterici bir nitelik kazanmıştır. Türkoloji çalışmalarındaki eksikleri tespit etmekle kalmamış, aynı zamanda bu eksikleri gidermeye yönelik araştırmalar gerçekleştirmiştir. Kitapları ve birçok yazısı ile Türkiye’de dil bilim çalışmalarının öncülerinden biri olan Prof. Dr. Doğan Aksan, aynı zamanda dil bilimi sevdiren kişi olarak tanınmıştır. 13 Mayıs 2010’da 81 yaşında Ankara’da vefat eden Prof. Dr. Doğan Aksan’ı rahmetle anıyoruz.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (1969), “Kelimelerin Ölümü Olayı ve Türk Yazı Dilindeki Örneklerinde Arapça ve Farsça Unsurların Etkisi Üzerine Notlar”, **Necati Lugal Armağanı**, T. Tarih Kurumu, Ankara: 97-108.
- AKSAN, Doğan (1972^a), “Sözcükbilim Açısından Dil Devriminden Çıkarılabilecek Sonuçlar Üzerine”, **Atatürk’ün Yolunda Türk Dil Devrimi**, Ankara: TDK, 112-123.
- AKSAN, Doğan (1972^b), “Türk dili Zengin Bir Dil Midir?”, **Türk Dili**, XXVI No 248, Mayıs, s.119-124.
- AKSAN, Doğan (1973^a), “Anadili”, **Türk Dili**, XXXI/ 285, 423-434.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- AKSAN, Doğan (1973^b), “Bugünkü Dünyada Dilbilimi ve Bize Düşen Görevler”, **Türk Dili**, XXVIII No 259, Nisan1973, s. 1-4.
- AKSAN, Doğan (1982), “Türkçe Çalışmalarında ve Öğretiminde Dilbilimin Yeri”, **DTCF Dergisi**, Cilt XXX, Sayı 1-2, s.43-49.
- AKSAN, Doğan (1989), “Lengüistik Verilere Göre Türk Yazı Dilinin Yaşı Konusunda Değerlendirmeler”, **TDAY Beleten**, Ankara: TDK, 323-329.
- AKSAN, Doğan (1990), “Şiir Dilinin Kimi Semantik Özellikleri Üzerine Gözlemler”, **IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri**; 17-18 Mayıs 1990, Boğaziçi Üniversitesi, 59-69.
- AKSAN, Doğan (1991), “Anlambilim, İlgili Alanlar ve Türkçe”, **Dilbilim ve Türkçe**, Ankara: Dil Derneği, 1991, s. 94-105.
- AKSAN, Doğan (1993), “Anadili Eğitimi”, **VII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri**, 13-14 Mayıs 1993, Ankara, DTCF, s. 201-202.
- AKSAN, Doğan (1997^a), Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Engin Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (1997^b), “Türkçe Çalışmalarında Dilbilim”, **Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilim Bölümü 25. Yıl Yazıları**, Ankara, s. 1-4.
- AKSAN, Doğan (1999), Halk Şiirimizin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2000^a), En Eski Türkçenin İzlerinde, Simurg, İstanbul.
- AKSAN, Doğan (2000^b), Türkçenin Sözcükleri, Engin Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2001), Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2002), Anadilimizin Söz Denizinde, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2003^a), Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2003^b), Dil, Şu Büyüklü Düzen..., Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2003^c), Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

-
- AKSAN, Doğan (2004), Dilbilim ve Türkçe Yazıları, Multilingual, İstanbul.
- AKSAN, Doğan (2005^a), Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2005^b), Yunus Emre Şiirinin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- DİL DERGİSİ Doğan Aksan Özel Sayısı, DTCF, 1994, Ankara.
- TANZİMAT'TAN BUGÜNE EDEBİYATÇILAR ANSİKLOPEDİSİ, Cilt I, 2003, YKY, İstanbul.
- VARDAR, Berke (2002), Açıklamalı Dilbilim Terimler Sözlüğü, Multilingual, İstanbul.